
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2010:1

Arbetsformer i förändring

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7, Arbetsformer i förändring, i vilken Kyrkostyrelsen föreslår att det i 2 kap. 1 § kyrkoordningen införs en uttrycklig bestämmelse om att församlingar får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Utskottet föreslår bifall till Kyrkostyrelsens förslag med den justeringen att förslaget föreslås träda i kraft först den 1 januari 2012. Vidare föreslår utskottet att Kyrkomötet ska ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet. Utskottet föreslår också att Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram ett material med råd till församlingarna om bedrivande av näringsverksamhet samt ge stöd till stiftens i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Skrivelsens förslag	3
Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7, Arbetsformer i förändring	3
Yttrande från Läronämnden.....	3
Yttrande från andra utskott	3
Bakgrund.....	3
Näringsverksamhet med anknytning till församlingens grundläggande uppgift	3
Skrivelsen.....	3
Utskottets överväganden	5
Övriga frågor	6
Skrivelsen.....	6
Utskottets överväganden	9
Bilaga 1, Läronämndens yttrande 2010:11y	12
Bilaga 2, Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande 2010:1y.....	13
Bilaga 3, Kyrkorättsutskottets yttrande 2010:3y.....	16
Bilaga 4, Kyrkorättsutskottets yttrande 2010:10y.....	17

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

O 2010:1

1. Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i 2 kap. i kyrkoordningen med den justeringen att datum för ikraftträdande ska vara den 1 januari 2012.
2. Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet.
3. Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram ett material med råd till församlingarna om bedrivande av näringsverksamhet samt ge stöd till stiftens i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7, Arbetsformer i förändring

Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i 2 kap. i kyrkoordningen.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över skrivelsen i Ln 2010:11y. Yttrandet bifogas som *bilaga 1*.

Yttrande från andra utskott

Ekonomi- och egendomsutskottet har yttrat sig över skrivelsen i EE 2010:1y (*bilaga 2*). Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över skrivelsen i Kr 2010:3y (*bilaga 3*) samt över betänkandet i Kr 2010:10y (*bilaga 4*).

Bakgrund

Kyrkomötet beslöt 2007 på förslag från detta utskott att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning angående sådana verksamheter i församlingen som kan anses ligga utanför församlingens grundläggande uppgift. Utskottets förslag hade föranletts av en motion rörande församlingars bedrivande av begravningsverksamhet. Den 22 april 2008 beslutade Kyrkostyrelsen om direktiv för en utredning ”om församlingarnas förhållningssätt och arbetssätt när det gäller olika former av verksamheter som inte självklart ligger inom ramen för församlingens grundläggande verksamhet, till exempel begravningsbyråer”. Kyrkostyrelsens skrivelse grundar sig på de förslag och överväganden som utredningen presenterade i betänkandet Arbetsformer i förändring (SKU 2009:2).

Näringsverksamhet med anknytning till församlingens grundläggande uppgift

Skrivelsen

Den grundläggande uppgiften och den territoriella församlingen

Kyrkostyrelsen gör bedömningen att det inte finns skäl att ändra formuleringen av församlingens grundläggande uppgift i 2 kap. 1 §, första stycket kyrkoordningen. Utredningen hade i sin analys av behovet av råd eller kriterier till stöd för församlingens tolkning av sin grundläggande uppgift kommit till slutsatsen att det

inte fanns något stöd för att församlingarna skulle finna den nuvarande formuleringen av 2 kap. 1 § i kyrkoordningen för snäv eller i någon mening inadekvat. Utredningen hade vidare anfört att bestämmelsens definitionsmässigt vaga formulering hade den fördelen att den kunde stå sig även under stora förändringar i omvärlden. Kyrkostyrelsen, som delar utredningens bedömning, erinrar också om att samma formulering används i bestämmelsen om församlingens organisatoriska uppbyggnad i 4 § i lagen (1998:1551) om Svenska kyrkan. De grundliga teologiska överväganden och analyser som föregick bestämmelsernas tillkomst, såväl i lagen som i kyrkoordningen medför enligt Kyrkostyrelsen att det bör finnas mycket tungt vägande skäl för att initiera en ändring av bestämmelsen. Sådana skäl finns enligt Kyrkostyrelsen för närvarande inte.

Utredningen hade också konstaterat att territorialprincipen begränsade församlingens kompetens till dess geografiska område varför det inte är möjligt för en församling att utföra sin grundläggande uppgift utanför sitt territoriella område. Kyrkostyrelsen ansluter sig till denna tolkning av territorialprincipens innebörd. Dock framhåller Kyrkostyrelsen vikten av att principen inte tolkas alltför bokstavligt. Det är, menar Kyrkostyrelsen, givet att en församling har möjlighet att bedriva verksamhet utanför sitt geografiska område, t.ex. ett konfirmandläger. Det avgörande är att den verksamhet som bedrivs ska komma den egna församlingen till del och rikta sig till målgrupper inom församlingen. Inte heller hindrar territorialprincipen att två eller flera församlingar samverkar inom olika verksamhetsområden. Kyrkostyrelsen konstaterar också att det ligger inom stiftets tillsynsfunktion att vidta åtgärder om en församling går utöver sin territoriella kompetensbegränsning.

Näringsverksamhet med anknytning till den grundläggande uppgiften

Kyrkostyrelsen föreslår att 2 kap. 1 § i kyrkoordningen ska förtydligas så att det av bestämmelsen framgår att församlingar får bedriva näringsverksamhet under förutsättning av att verksamheten har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Enligt Kyrkostyrelsen är det en självklarhet att inte alla former av näringsverksamhet bör vara tillåtna. Man framhåller här vikten av att det inte i församlingarna bedrivs verksamhet som uppfattas som endast ett sätt att tjäna pengar och därmed främmande för Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsen anför emellertid att man anser det vara svårt och kanske inte ens önskvärt att göra några närmare förtydliganden och klarlägganden av vad som kan anses vara tillåten verksamhet för en församling eftersom en alltför detaljerad reglering bl.a. skulle försvåra den flexibla tillämpning som förändringar i omvärlden kan kräva. Man hänvisar dock till att både begreppet näringsverksamhet och begreppet naturlig anknytning förekommer inom bl.a. skatterätten. Även om viss vägledning således kan hämtas från skatterätten är det, framhåller Kyrkostyrelsen, viktigt att den närmare uttolkningen av kyrkoordningens bestämmelser görs utifrån ett kyrkligt perspektiv. Begreppens närmare innebörd i den föreslagna bestämmelsen får därför klargöras genom Överklagandenämndens prövning.

Den föreslagna bestämmelsen ska inte tolkas som ett förbud för samfälligheter att bedriva näringsverksamhet. I en samfällighet ligger vissa uppgifter inom ekonomi, förvaltning och administration på samfälligheten i dess egenskap av att vara de ingående församlingarnas organ för ekonomisk utjämning, resurshushållning och service. Det sagda innebär enligt Kyrkostyrelsen att samfälligheten kan bedriva näringsverksamhet inom dessa områden.

Kyrkostyrelsen framhåller vidare vikten av att en av den lokala nivån bedriven näringsverksamhet inte får en sådan omfattning att arbetet med den grundläggande uppgiften kommer i andra hand. Detta gäller oavsett om verksamheten

bedrivs i egen regi eller i någon annan associationsform. Kyrkostyrelsens slutsats är att näringsverksamhet inom det diakonala området, s.k. välfärdsrelaterad näringsverksamhet, bör bedrivas endast om så låter sig göras med en lätt och flexibel organisation.

Slutligen framhåller Kyrkostyrelsen att det är den lokala församlingen som inom ramen för sin självbestämmanderätt har att på eget ansvar ta ställning till om näringsverksamhet ska bedrivas, i vilken form den ska bedrivas, vilken typ av verksamhet man ska bedriva och vilken omfattning verksamheten ska ha.

Församlingsinstruktion och tillsyn

Kyrkostyrelsen ser inga behov av att göra några ändringar i regelsystemet när det gäller församlingsinstruktionen. Kyrkostyrelsen konstaterar att det nyligen, genom de förslag som lagts fram av Demokratiutredningen, gjorts vissa ändringar i bestämmelserna om församlingsinstruktionen, bl.a. när det gäller vem som i församlingen ska besluta om den. De ytterligare förändringar och anpassningar av församlingsinstruktionen med syfte att göra den till ett fungerande dokument för främjande och tillsyn i den enskilda församlingen är något som enligt Kyrkostyrelsen primärt ligger på stiftens att svara för.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkostyrelsens förslag till ändringar i 2 kap. i kyrkoordningen med den justeringen att datum för ikraftträdande ska vara den 1 januari 2012. Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet. Kyrkomötet beslutar att ge Kyrkostyrelsen i uppdrag att ta fram ett material med råd till församlingarna om bedrivande av näringsverksamhet samt ge stöd till stiftens i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling.

Utskottet finner i likhet med Kyrkostyrelsen att det bör införas en bestämmelse i kyrkoordningen om att församlingar får bedriva näringsverksamhet om den har en naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Som framgår av den inventering av nya arbetsformer i församlingarna som gjorts i utredningen förekommer det runt om i landet redan idag en mängd olika exempel på församlingsdriven näringsverksamhet. Utskottet tolkar detta som ett tecken på att Svenska kyrkan håller på att ställa om från sin tidigare roll inom offentlig sektor till sin nya roll som aktör inom civilsamhället. Denna utveckling bör enligt utskottet bejakas samtidigt som det är viktigt – inte minst för kyrkans trovärdighet – att församlingsdriven näringsverksamhet har en nära koppling till församlingens grundläggande uppgift. Det är enligt utskottet viktigt att här notera att såväl den föreslagna bestämmelsen som Kyrkostyrelsens skrivelse enbart behandlar näringsverksamhet i församlingar och inte i samfälligheter.

Enligt utskottets mening finns det emellertid fortfarande frågetecken kring de juridiska konsekvenserna av att församlingar bedriver näringsverksamhet. Detta gäller bland annat frågan om hur man ska se på och hantera konflikter mellan kyrkoordningen och aktiebolagslagen. Vidare efterfrågar utskottet en mera grundlig genomlysning av de konkurrensrättsliga aspekterna av församlingsdriven näringsverksamhet. Mot bakgrund härav föreslår utskottet att Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna för såväl församlingar som stift av att församlingar bedriver näringsverksamhet.

Även om det på vissa sätt skulle kunna vara önskvärt är det enligt utskottets mening svårt – för att inte säga ogörligt – att i detta sammanhang definiera

innebörden av begreppet näringsverksamhet i den nu föreslagna bestämmelsens mening och närmare ange vilka typer av näringsverksamhet som ska anses ha en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Den närmare kyrkorättsliga uttolkningen av dessa begrepp får som Kyrkostyrelsen angivit slutligt ske genom Överklagandenämndens prövning.

Klart är dock att det krävs noggranna överväganden och genomtänkta beslut i de församlingar som avser att starta näringsverksamhet, något som för övrigt gäller redan idag. Utskottet hyser stort förtroende för församlingarna att fatta sådana beslut. Icke desto mindre finns det enligt utskottets mening behov av ett material med råd för församlingar som bedriver eller har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. Ett sådant material bör bland annat innehålla beskrivningar av de risker och krav på kompetens och engagemang som följer av att bedriva näringsverksamhet. Det bör naturligtvis också innehålla råd och information i associationsrättsliga och skatterättsliga frågor. Mallar för exempelvis bolagsordning och olika typer av ägarinstruktioner bör också utformas. Det är dock enligt utskottet viktigt att materialet inte endast omfattar rättsliga och ekonomiska aspekter utan också sådant som är specifikt för just kyrklig näringsverksamhet. Det kan t.ex. röra sig om att beskriva hur Svenska kyrkans grundläggande värderingar ska kunna komma till uttryck även i en näringsverksamhet.

Som Ekonomi- och egendomsutskottet anför i sitt yttrande är stiftens möjlighet att utöva tillsyn över verksamheten av central betydelse. Läronämnden har i sitt yttrande över Kyrkostyrelsens förslag konstaterat att komplikationer kan uppstå för den kyrkliga tillsynen. För att säkerställa möjlighet till en ändamålsenlig tillsyn ställs enligt utskottet stora krav på att exempelvis bolagsordning och församlingsinstruktion är rätt utformade. Enligt utskottet bör Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att tillhandahålla erforderligt stöd till stiftens i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling.

Utskottet föreslår med anledning av det anförda att Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att ta fram ett material med råd till församlingarna om bedrivande av näringsverksamhet samt ge stöd till stiftens i deras tillsynsuppdrag rörande näringsverksamhet som bedrivs av församling.

För att Kyrkostyrelsen ska ges tid att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna av att församlingar bedriver näringsverksamhet och utarbeta det av utskottet efterfrågade materialet med råd till församlingarna föreslår utskottet att datum för ikraftträdande av den föreslagna ändringen i kyrkoordningen sätts till den 1 januari 2012.

Övriga frågor

Skrivelsen

I skrivelsen behandlas också en del övriga frågor med anknytning till frågeställningen om näringsverksamhet i församlingarna. Gemensamt för dessa frågor är att de inte föranleder någon ändring i kyrkoordningen men att Kyrkostyrelsen ändå har velat ge sin syn på dem i skrivelsen.

Begravningsbyråverksamhet

Utredningen hade föreslagit en inomkyrklig reglering som skulle möjliggöra för församlingar att, under vissa villkor, bedriva begravningsbyråverksamhet. De villkor utredningen hade föreslagit för att bedriva begravningsbyråverksamhet var att verksamheten skulle ske som en del av församlingens grundläggande uppgift, finnas infört i församlingsinstruktionen och stå under stiftets tillsyn. Vidare skulle det krävas ett medgivande enligt en av Kyrkostyrelsen bestämd ordning. Denna

ordning skulle enligt utredningen utgöra Svenska kyrkans kvalitetssystem för begravningsbyråverksamhet upprättad som nationell kvalitetsnorm och stiftet skulle utöva sin tillsyn över verksamheten med denna som underlag.

Kyrkostyrelsen konstaterar inledningsvis att det inte föreligger några lagliga hinder mot att en församling bedriver begravningsbyråverksamhet. Kyrkostyrelsen är dock inte beredd att lägga fram de av utredning föreslagna ändringarna i kyrkoordningen i denna del. Motiven för Kyrkostyrelsens ställningstagande är bland annat att man ser en risk för att församlingar som bedriver begravningsbyråverksamhet skulle kunna få svårt att hålla isär denna verksamhet från uppgiften som huvudman för begravningsverksamheten. Det kan också, menar Kyrkostyrelsen, vara svårt för många människor att uppfatta skillnaden mellan de olika verksamheterna varvid människors bild av Svenska kyrkan riskerar att förändras och kyrkans trovärdighet riskerar att sättas på spel. Ett annat skäl för att inte tillåta församlingsdriven begravningsbyråverksamhet är risken för intressekonflikter som kan uppstå eftersom begravningsbyråverksamheten måste rikta sig till alla, oberoende av religionstillhörighet, vilket ställer höga krav på objektivitet och opartiskhet.

Kyrkostyrelsen anför vidare att det förslag man lagt fram om ändring av 2 kap. 1 § i kyrkoordningen inte är avsedd att förändra rättsläget avseende bedrivande av begravningsbyråverksamhet varför den tolkning av kyrkoordningen som Överklagandenämnden gjort i sitt beslut 22/07 fortfarande har aktualitet. Kyrkostyrelsen pekar dock på de möjligheter som finns att inom ramen för såväl huvudmannaskapet som uppdraget som församling i Svenska kyrkan på olika sätt förbättra sin service mot allmänheten utan att det för den skull blir att betrakta som begravningsbyråverksamhet. En begravningsbyrås tjänster kan bestå av allt från kistförsäljning till hjälp med tidsbokningar, psalmval och kontakter med kyrkogårdspersonal. En hel del av dessa uppgifter kan mycket väl hanteras av församlingen. Det torde inte möta något hinder att det finns någon form av samordnande funktion i församlingens regi dit människor kan vända sig när någon anhörig har avlidit. En väl fungerande organisation för rådgivning, tidsbokningar och allt det övriga som hänger samman med en begravning är ett bra sätt för församlingen att underlätta och förbättra kontakterna med allmänheten. Mycket av detta är sådant som av tradition tidigare har skötts av kyrkan men som under de senare årtiondena alltmer har kommit att tas om hand av begravningsbyråbranschen.

Kyrkoherden och församlingens bolag

Kyrkostyrelsen, som inte föreslår några regler härvidlag, ger i skrivelsen uttryck för sin uppfattning att i de fall näringsverksamheten bedrivs i ett av församlingen helägt eller kontrollerat aktiebolag, kyrkoherden i princip ska vara VD i bolaget. Kyrkostyrelsen hänvisar härvid till 2009 års kyrkomötesbeslut som innebar att kyrkoherden fick uppdraget att leda all verksamhet i en församling och en pastoratssamfällighet och menar att den logiska konsekvensen av detta beslut är att kyrkoherden också ska vara VD i ett av församlingen ägt bolag. Man har dock funnit att detta inte går att reglera i kyrkoordningen då det enligt aktiebolagslagen är bolagets styrelse som utser och avsätter VD. Dock, menar man, kan församlingar se till att kyrkoherden utses till VD genom att församlingens högsta beslutande organ, såsom ägare av bolaget, har att formulera ägardirektiv och utse styrelse.

Kyrkostyrelsen framhåller också, i polemik med en del av remissinstanserna, att den kompetens som krävs för att för att vara kyrkoherde och i den egenskapen leda en församling rimligtvis borde vara sådan att den räcker även för att leda ett

bolag som bedriver verksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Kyrkostyrelsen hänvisar också till att den behörighetsgivande utbildningen för kyrkoherdar som nu införs bidrar till att kyrkoherdarna blir bättre rustade för en sådan uppgift.

Det kan dock, enligt Kyrkostyrelsen, i enstaka fall uppstå en situation då där det visar sig att man av någon särskild anledning vill eller måste ha någon annan operativ ledare för bolaget än kyrkoherden. Stiftet bör i dessa fall som tillsynsorgan kunna ge de råd och anvisningar som krävs för att principen om kyrkoherdens ledningsansvar över all församlingens verksamhet ska kunna bibehållas. Så bör kunna ske genom att man i bolagsordningen inför en reglering som är så anpassad efter församlingens organisatoriska uppbyggnad att den möjliggör nödvändig insyn så att kyrkoherdens ledningsfunktion kan upprätthållas och stiftet kan fullgöra sin tillsynsfunktion.

Bolagsbildning

En annan fråga som behandlas av Kyrkostyrelsen är den om vilken associationsform som är den mest lämpade i de fall en församling väljer att lägga näringsverksamheten i en annan juridisk person än församlingen själv. Kyrkostyrelsen gör i likhet med utredningen bedömningen att bolag är den närmast till hands liggande associationsformen för näringsverksamhet. De regler som finns i nu gällande aktiebolagslag ger enligt Kyrkostyrelsen goda möjligheter att åstadkomma en nära organisatorisk koppling mellan församlingens demokratiskt valda organ och bolagets styrning. Viktig vägledning kan här hämtas från gällande kommunallagstiftning.

Alternativet att bedriva verksamheten i stiftelseform menar Kyrkostyrelsen har brister i flexibilitet och demokratisk förankring bl.a. eftersom en stiftelse bygger på en varaktig förvaltning av ett kapital för ett visst ändamål.

En verksamhet i föreningsform bygger på att ett antal medlemmar, fysiska och/eller juridiska personer, gemensamt bildar en förening för ett visst ändamål och antar stadgar och utser styrelse. En församling som väljer detta alternativ kan därmed inte själv bestämma om och ta ansvar för verksamhetens form och inriktning vilket i många fall kan vara en nackdel.

Man vill dock inte föreslå någon reglering när det gäller valet av associationsform utan anför att det ankommer på församlingen själv att överväga och ta ställning till vilken verksamhetsform som är bäst anpassad för just den näringsverksamhet församlingen avser att bedriva.

När det gäller frågan om stiftets tillsyn över verksamhet som bedrivs i bolagsform anför Kyrkostyrelsen att eftersom det är en förutsättning för att bedriva näringsverksamhet att denna har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften ska verksamheten betraktas som en del av den totala verksamhet som församlingen bedriver. Den ska därmed omfattas av både församlingens pastoralprogram, församlingens revision och stiftets tillsynsfunktion. Det är därför nödvändigt att det instrument för tillsyn som står till stiftets förfogande, församlingsinstruktionen, också ska innehålla de uppgifter om bolagets ändamål och verksamhet som behövs för att stiftet ska kunna fullgöra sin tillsynsuppgift på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Kompetens i frågor kring bildande och förvaltning av bolag torde inte finnas att tillgå i den stora majoriteten av församlingarna och samfälligheterna, och i många fall inte heller på stiftsnivå. Det finns därför enligt Kyrkostyrelsen behov av någon form av rådgivande funktion för församlingar i samband med en planerad bolagsbildning. Kyrkostyrelsen är dock inte i nuläget beredd att initiera något sådant inom ramen för kyrkokansliets verksamhet. I sitt remissyttrande

över utredningen har dock Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation ansett att rådgivning och service av nu aktuellt slag är sådant som naturligt ligger inom arbetsgivarorganisationens intresseområde.

O 2010:1

Svenska kyrkans namn

Kyrkostyrelsen gör bedömningen att namnet och varumärket Svenska kyrkan inte ska få användas ensamt eller i kombination med bolagsnamn utan Kyrkostyrelsens tillstånd. Motivet härtill är att intresset av att så långt möjligt skydda namnet Svenska kyrkan från att förknippas med exempelvis bolagskonkurser.

Offentlighetsprincipen i församlingskontrollerade bolag

I likhet med utredningen anser inte Kyrkostyrelsen det vara möjligt att genom bestämmelser i kyrkoordningen införa samma offentlighetsprincip i församlingskontrollerade bolag som gäller för Svenska kyrkan i övrigt. Vad som enligt Kyrkostyrelsen skulle kunna övervägas är om det vore möjligt att i kyrkoordningen föreskriva en skyldighet för församlingar som avser att bilda egna bolag, att i bolagsordningen skriva in att en öppenhetsprincip ska tillämpas på bolagets handlingar. En sådan förpliktelse skulle då gälla inomkyrkligt men förstås inte hindra att församlingen ändå, utifrån sitt självstyre och vad som gäller inom aktiebolagsrätten, skulle kunna avstå från att genomföra detta. Några sanktioner att ta till i så fall skulle knappast finnas. Ett beslut av fullmäktige om bolagsordningens innehåll torde dock i så fall kunna bli föremål för beslutsprövning hos Överklagandenämnden. Samtidigt uppstår då enligt Kyrkostyrelsen en potentiell konflikt mellan det som är det lokala självstyret inom det utrymme som aktiebolagsrätten ger och kyrkoordningens möjlighet att inskränka detta. Av detta skäl avstår Kyrkostyrelsen från att föreslå en sådan regelring i kyrkoordningen. Det som då återstår är att församlingar som står i begrepp att bilda bolag själva ser till att principer om offentlighet och sekretess får genomslag fullt ut även i kyrkliga bolag.

Utförarorganisation

Kyrkostyrelsen anger i skrivelsen att man avser att ta initiativ till en utredning om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet.

Utskottets överväganden

Som redovisats ovan har Kyrkostyrelsen i sin skrivelse resonerat kring en del frågor med anknytning till frågeställningen om näringsverksamhet i församlingarna. Utskottet vill här ge sin syn på de frågor Kyrkostyrelsen tar upp i skrivelsen.

När det gäller frågan om begravningsbyråverksamhet instämmer utskottet i Kyrkostyrelsens bedömning att det när det gäller denna typ av verksamhet finns särskilda problem som föranleds av att församlingarna också bär huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Mot bakgrund härav delar utskottet Kyrkostyrelsens uppfattning att det behövs en djupare reflektion kring denna komplexa fråga, inklusive frågan om det föreslagna tillägget till kyrkoordningen innebär att kyrkoordningen tillåter församlingsdriven begravningsbyråverksamhet; när Överklagandenämnden fattade motsatt beslut fanns inte tillägget. Utskottet vill emellertid understryka vikten av det Kyrkostyrelsen anför i skrivelsen om församlingarnas möjligheter att förbättra sin service gentemot allmänheten. En församling kan mycket väl hjälpa till med t.ex. tidsbokningar och kontakter med kyrkogårdspersonal utan att detta blir att betrakta som

begravningsbyråverksamhet. Enligt utskottets mening är detta tvärtom en mycket viktig kontaktyta gentemot såväl medlemmar som icke-medlemmar som församlingarna bör uppmuntras att ta tillvara på bästa sätt. Som framhålls av Kyrkostyrelsen har också många av de uppgifter som idag utförs av begravningsbyråer av tradition tidigare utförts av kyrkan. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Kyrkostyrelsen i sin skrivelse anger att man avser att ytterligare bearbeta denna fråga och återkomma till Kyrkomötet.

Beträffande Kyrkostyrelsens ställningstagande att kyrkoherden i princip ska vara VD i ett av församlingen helägt eller kontrollerat bolag instämmer utskottet i Kyrkostyrelsen bedömning att detta får anses vara den logiska konsekvensen av 2009 års kyrkomötesbeslut som innebär att kyrkoherden fick uppdraget att leda all verksamhet i en församling och en pastoratssamfällighet. Utskottet, som noterat vad som anförts om kyrkoherden och VD-rollen i Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande, förutsätter dock att Kyrkostyrelsen följer utvecklingen i denna fråga. Utskottet instämmer vidare i Kyrkostyrelsens bedömning att den kompetens som krävs för att vara kyrkoherde rimligtvis också torde räcka för att bedriva näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Utskottet hyser förtroende till att de församlingar som avser att starta bolag själva kan avgöra om verksamheten i bolaget är sådan att kyrkoherden har möjlighet att hantera rollen som VD för bolaget. Om man finner att så inte är fallet bör man ifrågasätta om det aktuella bolaget ska startas överhuvudtaget.

Utskottet instämmer också i Kyrkostyrelsens bedömning att i det fall en församling väljer att lägga näringsverksamheten i en annan juridisk person än församlingen själv torde aktiebolag vara den närmast till hands liggande associationsformen. Utskottet vill dock framhålla att det vanligaste torde vara att näringsverksamhet, i den utsträckning sådan förekommer, bedrivs inom församlingen själv och inte i någon annan associationsform. För de församlingar som emellertid väljer att bedriva näringsverksamhet i bolagsform kommer, som framgått ovan, det material som kyrkostyrelsen enligt utskottets förslag nu får i uppdrag att utarbeta innehålla vägledning även i specifikt bolagsrättsliga hänseenden.

Såvitt avser Svenska kyrkans namn delar utskottet Kyrkostyrelsens uppfattning att namnet och varumärket "Svenska kyrkan" inte ska användas ensamt eller i kombinationer som bolagsnamn utan Kyrkostyrelsens tillstånd eftersom det finns ett intresse av att så långt som möjligt skydda namnet Svenska kyrkan från att förknippas med exempelvis konkurser. Detaljfrågor relaterade till användningen av namnet Svenska kyrkan och övriga immaterialrättsliga frågor hör också till det som enligt utskottet bör finnas med i det rådgivande material som utskottet föreslår att Kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta.

Det rådgivande materialet bör enligt utskottet även innehålla en vägledning för hur församlingarna på bästa sätt kan se till att den inomkyrkliga offentlighetsprincipen får genomslag även i församlingskontrollerade bolag.

Utskottet ser slutligen positivt på Kyrkostyrelsens initiativ att tillsätta en utredning om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet. Utskottet menar dock att det uppdrag att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna av att församlingar bedriver näringsverksamhet som utskottet föreslår att Kyrkostyrelsen ska få bör ges prioritet framför en utredning om en utförarorganisation.

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Marta Axner, Anton Härder, Anna Brandoné, Aina Andersson, Olle Reichenberg, Maria Abrahamson, Ann-Britt Åsebol, Conny Tyrberg, Birgit Kullingsjö, Per Lindberg, Sofia Särdaqvist, Irene Oskarsson, Susann Torgerson, Carin Åblad Lundström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Micael Åsman, Carola Björkman, Sten-Arne Burman, Eva-Li Prades, Anders Björkman, Ingela Arheden, Sven Rosén, Camilla Widepalm Heurén, Per Ingvarsson, Marika Markowits, Peder Fohlin, Christer Kax Sundberg, Celina Falk.

Biskoparna Erik Aurelius och Eva Brunne har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2010:11y

Näringsverksamhet i församlingens regi

Läronämndens yttrande över KsSkr 2010:7 Arbetsformer i förändring.

Det av Kyrkostyrelsen föreslagna tillägget till kyrkoordningen 2 kap 1 § ("Församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift") står inte i strid med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Läronämnden konstaterar dock att vare sig kyrkoherden leder en eventuell näringsverksamhet eller inte kan komplikationer uppstå för den kyrkliga tillsynen.

Uppsala den 25 augusti 2010

På Läronämndens vägnar

Anders Wejryd, ordförande

Christopher Meakin, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Anders Wejryd, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Lind, biskop Erik Aurelius, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Thomas Söderberg, biskop Antje Jackelén, biskop Carl Axel Aurelius, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Tuulikki Koivunen Bylund, biskop Hans Stiglund, biskop Lennart Koskinen, biskop Eva Brunne, Kajsa Ahlstrand, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Fredrik Lindström, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande 2010:1y

Arbetsformer i förändring

Till Organisationsutskottet

Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande över skrivelse 2010:7. Till yttrandet finns en särskild mening bifogad.

Inledande kommentarer

Utskottet kan konstatera att många församlingar och samfälligheter redan idag bedriver näringsverksamhet. Näringsverksamhet är förenat med ekonomiska risker. För att bedöma och hantera sådana risker krävs en annan typ av kompetens än vad som naturligt följer av att bedriva verksamheten inom ramen för församlingens juridiska form. Utskottet anser att Kyrkostyrelsen bör utveckla en verksamhet som stödjer församlingar och samfälligheter även inom detta område. Detta på samma sätt som det idag finns rådgivning inom t.ex. redovisningsområdet. Detta stöd bör syfta till att vägleda församlingarna inför beslut om näringsverksamhet. Det är väsentligt att församlingen är medveten om de risker och krav på kompetens och engagemang som följer av t.ex. bolagsbildning. Information kan handla om allt från SWOT-analyser till olika typer av associationsrättsliga eller skatterättsliga utredningar. Rådgivning och mallar för exempelvis bolagsordning och olika typer av ägarinstruktioner bör utformas.

Utskottet vill även särskilt lyfta fram revisionens uppgift. Utskottet förutsätter att församlingar och samfälligheter som väljer bolagsbildning utser samma yrkesrevisor i både församling och bolag. Detta för att säkerställa att revisionen ges insyn och kan värdera församlingens samlade risker och riskhantering.

Om förslagen

Utskottet ställer sig bakom Kyrkostyrelsens förslag till ny bestämmelse i kyrkoordningen. Utskottet delar även Kyrkostyrelsens bedömning att verksamhet som endast syftar till att ge ekonomisk vinst inte ska tillåtas. Här vill dock utskottet lyfta fram en gränsdragningsproblematik mellan näringsverksamhet som syftar till vinst, och näringsverksamhet som syftar till att minska kostnaden för exempelvis administration och fastigheter. Ett sätt att minska kostnaderna för fastighetsförvaltningen kan vara att församlingen erbjuder sig att utföra snöröjning till kommunen för att därigenom erhålla finansiering av maskiner och personal. Kyrkostyrelsen anger i skrivelsen att denna typ av näringsverksamhet ska anses ha en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Denna argumentationslinje är problematisk då begreppet naturlig anknytning härigenom kan komma att tolkas allt för generöst. Utskottet konstaterar även att det inte är självklart att den serviceverksamhet i form av blomsterskötsel m.m. som idag bedrivs på församlingens kyrkogårdar kan inrymmas i begreppet naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften. Denna verksamhet kan snarast anses ha en naturlig anknytning till huvudmannaskapet för begravningsverksamheten.

I skrivelsens kapitel 3 lämnar Kyrkostyrelsen en bedömning att aktiebolag är den associationsform som är bäst lämpad för näringsverksamhet. Denna bedömning kan sannolikt vara korrekt. Utskottet ställer sig dock frågan om denna typ av

information och bedömningar verkligen lämpar sig att lämna i en skrivelse med den tyngd som följer av ett beslut i kyrkomötet. Utskottet förordar att denna typ av bedömningar istället lämnas på annat sätt, t.ex. genom informationsmaterial. Som Kyrkostyrelsen själv konstaterar är frågan om verksamhetsform något som församlingen eller samfälligheten ska besluta. Stiftens möjlighet att utöva tillsyn över verksamheten är central. För att säkerställa möjlighet till en ändamålsenlig tillsyn ställs stora krav på att exempelvis bolagsordning och församlingsinstruktion är rätt utformade. Även här finns således behov av stöd från exempelvis Kyrkostyrelse.

I skrivelsen kapitel 4 gör Kyrkostyrelsen bedömningen att näringsverksamhet som har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften (dvs. den enda näringsverksamhet som är tillåten enligt förslagen) i princip ska ledas av församlingens kyrkoherde. Även i denna del ställer sig utskottet frågan om det är lämpligt att genom kyrkomötesbeslut fastställa en sådan princip. Frågan om kyrkoherden som VD har flera dimensioner. I bolagsvärlden är det inte ovanligt att en VD i en koncern är styrelseordförande i dotterbolagen. Detta indikerar att insynen och ledningen även kan säkerställas genom att kyrkoherden istället sitter i styrelsen. Kyrkoherden kan även ges insyn på andra sätt.

I skrivelsens kapitel 5 anger Kyrkostyrelsen att "Det finns ett intresse av att så långt som möjligt skydda namnet Svenska kyrkan från att förknippas med exempelvis konkurser." Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet anser även att det är en rimlig utgångspunkt att ett bolag som bildats av en församling inte ska ha rätt att använda namnet Svenska kyrkan annat än efter att Kyrkostyrelsen gett sitt tillstånd.

I skrivelsens kapitel 8 föreslår Kyrkostyrelsen att utredningens förslag om begravningsbyråverksamhet inte ska genomföras. Kyrkostyrelsen anger att det "behövs en djupare reflektion av denna komplexa fråga och väljer ... att inte lägga fram de av utredningen föreslagna ändringarna om begravningsbyråverksamhet." Utskottet förutsätter att Kyrkostyrelsen återkommer i frågan till nästa års Kyrkomötet. I avvaktan på att Kyrkostyrelsen återkommer i detta ärende delar utskottet Kyrkostyrelsens uppfattning att det nu framlagda förslaget till ändring i 2 kap. 1 § kyrkoordningen inte är avsett att "ändra rättsläget avseende sådan verksamhet, varför den tolkning av kyrkoordningen som Överklagandenämnden har gjort i sitt beslut 22/07 fortfarande har aktualitet".

I skrivelsens kapitel 7 föreslår Kyrkostyrelsen att en särskild utredning tillsätts om en utförarorganisation med anknytning till Svenska kyrkan för välfärdsrelaterad verksamhet. Utskottet ställer sig positiv till en sådan utredning.

Mot bakgrund av ovanstående anser utskottet att det behöver utarbetas stöd och olika typer av informationsmaterial till församlingar och samfälligheter. Utskottet konstaterar även att det är mindre lämpligt att skrivelsen innehåller olika typer av bedömningar som snarare är råd än skarpa krav som ska fastställas av Kyrkomötet.

Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkoordningsändringen ska träda i kraft 1 januari 2011. Mot bakgrund av dels utskottets reflektioner ovan, dels Kyrkostyrelsens egna önskemål att återkomma i frågan om begravningsbyråer ifrågasätter utskottet värdet med att redan 2011 införa de nya bestämmelserna. Utskottet förordar istället att Kyrkostyrelsen ges i uppdrag att återkomma med kompletterad skrivelse där även frågan om begravningsbyråverksamheten är inkluderad. I skrivelsen bör även utskottets övriga synpunkter beaktas.

Uppsala den 30 september 2010

O 2010:1
Bilaga 2

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Gusten Rolandsson, ordförande

Anders Granberg, sekreterare

Beslutande: Ingrid Karlsson, Sigvard Olsson, Gun Eriksson, Tommy Eriksson, Mats Johansson Flygg, Jan G Nilsson, Stefan Caplan, Marcus Bernhardsson, Sten Persson, Gerd Gullberg Johnson, Peter Bernövall, Gunvor Torstensson, Birgit Friggebo och Claes Björndahl.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Uhlf Skoglund, Titti Ådén, Magnus Nilsson, Kerstin Andersson Karlsson, Carina Håkansson, Åke Löfstrand, Ragnhild Bertius, Bertil Persson, Gunnar Pettersson, Rune Wallmyr, Jan Friheden, Dan Sarkar och Markus Nordenmark.

Biskop Ragnar Persenius har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

De bedömningar som Kyrkostyrelsen framför i skrivelse 2010:7 vilar i flera fall på en oklar kyrkorättslig grund. Det är angeläget att hela frågekomplexet blir föremål för grundlig rättslig analys.

Biskop Ragnar Persenius

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2010:3y

Arbetsformer i förändring

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse 2010:7

I skrivelsen föreslås att det i 2 kap. 1 § kyrkoordningen införs ett nytt stycke som klargör att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Bestämmelsen förelås träda i kraft den 1 januari 2011.

Att tillföra bestämmelsen ett nytt stycke med angivet innehåll utgör ur de aspekter kyrkorättsutskottet har att beakta inget hinder. Förslaget kan därför bifallas.

Uppsala den 29 september 2010

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Margareta Andersson, ordförande

Karin Lindforss, sekreterare

Beslutande: Margareta Andersson, ordförande, Jerry Adbo, Christina Andersson, Jan Erik Forsberg, Mari Lönnerblad, Kaya Ålander, Inger Persson, Mikael Härdig, Micael Dahlberg, Stig Göran Fransson, Anders Roos, Anders Linger, Karl-Gunnar Svensson, Vivianne Wetterling och Marie-Helena Dahlberg.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Maria Lagerman, Iréne Pierazzi, Louise Callenberg, Johan Carlsson, Lena Lindström, Thelma Olsson Bylin, Jessica Rytter, Georg Lagerberg, Anna Malmqvist, Håkan Sunnliden och Hans Weichbrodt.

Biskop Lennart Koskinen har deltagit i utskottets överläggningar.

Arbetsformer i förändring

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över betänkande O 2010:1

Kyrkorättsutskottet har i sitt yttrande 2010:3y yttrat sig över Kyrkostyrelsens skrivelse 2010:7.

I skrivelsen föreslås att det i 2 kap. 1 § kyrkoordningen införs ett nytt stycke som klargör att församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 januari 2011.

Kyrkorättsutskottet ansåg inte att det, ur de aspekter som utskottet har att beakta, fanns något hinder att bifalla förslaget.

Organisationsutskottet har nu begärt ett yttrande över det förslag till ändring av datum för ikraftträdande till den 1 januari 2012 som utskottet lagt fram i sitt betänkande. Utskottet har som skäl för ändringen angivit att Kyrkostyrelsen ska ges tid att ytterligare utreda de juridiska konsekvenserna av att församlingar bedriver näringsverksamhet och utarbeta det av utskottet efterfrågade materialet med råd till församlingarna.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot den föreslagna ändringen.

Uppsala den 27 oktober 2010

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Margareta Andersson, ordförande

Karin Lindforss, sekreterare

Beslutande: Margareta Andersson, ordförande, Jerry Adbo, Vanja Björsson, Jan-Erik Forsberg, Mari Lönnerblad, Kaya Ålander, Inger Persson, Mikael Härdig, Micael Dahlberg, Stig-Göran Fransson, Anders Roos, Anders Linger, Karl-Gunnar Svensson, Vivianne Wetterling och Stephan Gullberg.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Christina Andersson Maria Lagerman, Marja-Liisa Jernberg, Johan Carlsson, Thelma Olsson Bylin, Jessica Rytter, Georg Lagerberg Håkan Sunnliden och Hans Weichbrodt.

Biskop Lennart Koskinen har deltagit i utskottets överläggningar.